

Woensdag 20 november 1918 – ochtendeditie

Krijgsgevangenen uit Duitsland.

Gistermorgen zijn te Winterswijk weer 50 krijgsgevangenen aangekomen. De order, om Fransen en Belgen te weren, schijnt ingetrokken.

Nader vernemen wij, dat het transport van de talrijke Franse en Belgische krijgsgevangenen door bemiddeling van de Nederlandse regering door het vrijwillige landstormkorps motor-, vaar- en voerwezen, compagnie Den Haag, zal worden uitgevoerd.

De munitieontploffing te Hamont.

Nader meldt men ons, dat de oorzaak van de ramp moet gezocht worden in het feit, dat Hamontse kwajongens, die zich hadden meester gemaakt van Duitse vuurpijlrevolvers, deze afschoten in de nabijheid van een der drie aanwezige lazarettreinen.

Door het krachtdadig optreden van majoor Brouwer van het 7^e regiment infanterie, die op de plaats des onheils vertoefde, werden enige met gasbommen geladen wagens uit het brandende gedeelte gehaald.

Zes Nederlandse militairen zijn bij het ongeval omgekomen. Een burger uit Weert verloor zijn beide ogen.

Het stationsemplacement is een chaos van stukgeslagen, hier en daar nog rokende spoorwagens, waartussen duizenden niet ontplofte granaten. De bewaking is toevertrouwd aan kwajongens uit Hamont, die een zogenaamde garde civil gevormd hadden. Ze zijn gewapend met Duitse geweren die daar bij duizenden op hopen verspreid

liggen. Voortdurend wordt door die bewakers met deze geweren geschoten; de geweerpatronen hebben ze er maar voor het grijpen.

Te Budel werden gisteravond weer vijf wagens met zwaargewonden verwacht.

Te Hellevoetsluis zijn 11 Duitse torpedojagers van Antwerpen aangekomen om te worden geïnterneerd. Gisteren werd de rest, mijnleggers, mijnnevigers en torpedo's – naar men zegt nog een dertigtal – verwacht tot internering. Hun aangewezen ligplaats is het Voornse kanaal.

De heer van Kol, die een bezoek aan België heeft gebracht, was gisteren weer te 's-Gravenhage.

Het comité te 's-Gravenhage van het Belgisch comité voor de verzorging van krijgsgevangenen in Duitsland heeft van de heer V. Ypeux, algemeen secretaris van het liefdeswerk voor krijgsgevangenen, te Havre, het volgende telegram ontvangen:

"Daar krijgsgevangenen weldra bevrijd, verzoeken definitief op te houden met zenden van individuele, betaalde en onbetaalde, pakketten. Om nood in de kampen te vermijden, zenden wij, in vervanging van individuele pakketten, grotere hoeveelheden collectieve pakketten. Kunt dus families van krijgsgevangenen geruststellen."

Het Haagse comité zal zich nu aansluiten bij de zorg voor de mannen, van wie de meesten al de ellende en ontberingen van meer dan vier jaar krijgsgevangenschap hebben moeten verduren, wanneer ze in hun land zijn teruggekeerd.

Wel zal de Belgische overheid zich het lot van deze mannen aantrekken, maar onmiddellijke hulp is alleen van particuliere zijde

mogelijk. Het comité zal daartoe de naam aannemen van steuncomité voor teruggekeerde Belgische krijgsgevangenen.

De Duitse verliezen in de oorlog.

Berlijn, 19 november. Op grond van betrouwbare berekeningen kunnen de Politisch Parlementarische Nachrichten de verliezen van Duitsland tot 31 oktober 1918 nauwkeurig opgeven.

Duitsland heeft 1.580.000 doden te betreuren. Er worden 260.000 man als vermist opgegeven, waarvan eveneens een groot gedeelte niet meer tot de levenden behoort. Het aantal Duitse gevangenen in handen van de vijand bedraagt 490.000 man. Vier miljoen soldaten werden gewond, waarbij echter herhaaldelijk gevallen zijn geteld, waarin een soldaat meermaals is gewond.

De Engelse verliezen in de oorlog.

Londen, 19 november. In het Lagerhuis heeft de onder staatssecretaris van oorlog, MacPherson, medegedeeld dat de Britse militaire verliezen met inbegrip van de Indische strijdkrachten, en met uitsluiting van de luchtstrijdkrachten, tot 10 november 1918 bedroegen aan doden, gewonden, vermisten en gevangenen 3.019.991 man.

Woensdag 20 november 1918 – avondeditie

Onze vertegenwoordiging in België.

Over enkele dagen zal koning Albert zijn blijde inkomst te Brussel doen. Kort daarna, zo niet onmiddellijk, zal de ganse Belgische regering weer naar de hoofdstad van het land verhuizen. Hersteld België zal zijn rechtmatig aandeel in het volkerenverkeer hernemen.

Als dat ogenblik daar is – en dit zal zeer spoedig zijn – komt de Nederlandse vertegenwoordiging bij onze zuidelijke nabuur in een enigszins zonderlinge positie. Wij zullen dan immers te Brussel twee vertegenwoordigers hebben; één officieel, buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister, die in de vier jaar oorlog onze regering bij het Belgische gouvernement heeft vertegenwoordigd, en met dit laatste is meegereisd, toen de Duitsers Brussel bezetten; de ander, minister-resident, die feitelijk in België onze belangen heeft behartigd, en al de grote en verdrietige moeilijkheden van het Belgische volk heeft meegemaakt. Hij zou bij de terugkeer van onze gezant weer in de meer ondergeschikte positie terugtreden, die hij voor de oorlog te Brussel heeft bekleed.

De vraag rijst, of dit gewenst zal zijn. Wij menen van niet, en geloven dat het ogenblik daar is, om onze vertegenwoordiging in België ook officieel aan te passen aan de veranderde omstandigheden. De heer van Vollenhoven zou voortaan de leiding van ons gezantschap op zich moeten nemen. Wij schrijven dit neer zonder enige bedoeling, om aan de verdiensten van jhr. van Weede te kort te doen. Wij nemen aan, dat hij ook in de jaren, dat hij noodgedwongen buiten België verbleven heeft, een nuttige werking gehad heeft en ons land goede diensten bewezen heeft. Doch we moeten nu ons gezantschap met het oog op de toekomst reorganiseren. En dan valt, dunkt ons, niet te ontkennen, dat, bij de ontwikkeling, die de zaken nu eenmaal hebben genomen, de Nederlandse zending onder de heer van Vollenhoven van meer betekenis zal kunnen zijn, dan wanneer de leiding weer aan de heer van Weede terugvalt.

België zal, evenzeer als alle landen rondom, een periode van radicale hervorming, zowel op politiek als op economisch gebied, tegemoet gaan. In die tijd zal het voor de belangen van ons land van het hoogste gewicht zijn, dat de regering in Den Haag met volkomen kennis van zaken en mensen wordt voorgelicht en van raad gediend. Geschiedt

dit niet, dan zal, door een vergissing, door een onwillekeurig verzuim, aan de Nederlandse naam in België en ook aan de materiële belangen van ons volk onberekenbare, en in geen jaren te herstellen, schade kunnen worden gedaan.

De heer van Vollenhoven nu, is door de omstandigheden gebracht in de positie, die hem aan alle voorwaarden, die aan onze officiële vertegenwoordiging in België moeten worden gesteld, beantwoordt. Hij is de vier oorlogsjaren onafgebroken op zijn moeilijke post geweest, en heeft de behoeften en wensen van het Belgische volk, zowel als de Nederlandse belangen in België door en door leren kennen. Hij is, als een der hoge beschermers van de Reliefcommissie, in nauwe aanraking met de bevolking van België gekomen. Hij kent de mensen in België, heeft hen geholpen en bijgestaan in hun leed, hij heeft talloze moeilijkheden en verdrietigheden met hen meegeleefd, zich steeds bij voortduring een belangeloos, hartelijk vriend betoond, en daardoor in België in brede kring een bijzonder gezag verworven, dat hem thans in hoge mate van pas zou komen. Hij geniet het vertrouwen zowel van Hollander als van Belg.

Bedriegen wij ons niet, dan zal de heer van Vollenhoven in de eerste jaren althans aan het gezantschap te Brussel niet kunnen worden gemist. Maar dan is er, dunkt ons, ook alles voor te zeggen, en niets tegen, hem ambtelijk in onze vertegenwoordiging in België ook de plaats te verlenen, waar het initiatief van uitgaat, en de verantwoordelijkheid voor het beheer van het gezantschap berust. De komende vrede zal de noodzakelijkheid aan de dag brengen van verandering, verfrissing en vernieuwing van onze buitenlandse vertegenwoordiging in meer dan een land. Ook zou het gewenst blijken, in sommige landen onze gezantschappen aan nieuwe toestanden, veranderde opvattingen, en opgekomen behoeften aan te passen. De gelegenheid is er dus, om, zonder iemand te kwetsen of zelfs maar onaangenaam te zijn, voor onze vertegenwoordiging in

België te doen, hetgeen in het belang kan worden geacht, zowel van Nederland als van België, en als de grondslag kan worden beschouwd, om tussen de beide landen niet slechts een verhouding van min of meer koele, zij het goede, nabuurschap, doch van welgemeende vriendschap en hartelijkheid te doen ontstaan.

Nu we toch over onze vertegenwoordiging in België spreken, mag wellicht ook met een enkel woord worden gewaagd van de consulaatpost te Antwerpen. Een spoedige bezetting van die post is van het hoogste belang. Het land, dat te Antwerpen het eerst en het best vertegenwoordigd wordt, zal daardoor alleen reeds een voorsprong op andere naties kunnen verkrijgen. Antwerpen gaat een nieuwe toekomst tegemoet, nieuw leven, dat onder geheel veranderde verhoudingen zal opgebouwd worden. De voorheen in Antwerpen zo sterke Duitse invloed is verdwenen; de Duitse handel is weg, de betrekkingen met Duitsland zijn goeddeels verbroken, en zullen niet spoedig weer worden hersteld. Nederland heeft als naaste buur en stamverwant volk een goede gelegenheid met Antwerpen handelsbetrekkingen aan te knopen, die zowel voor België als voor ons land van uitnemend belang kunnen worden. Waar het op aankomt is slechts, dat van de gelegenheid gebruik zal worden gemaakt. Ook andere landen, Engeland met name, zullen niet louter toeschouwers blijven van wat er te Antwerpen gebeurt.

Onze regering behoort zorg te dragen, dat de, door het overlijden van de heer van den Bergh open gekomen consulaire post ten spoedigste zal worden vervuld, door de benoeming van een jong, energiek, kan het zijn met Antwerpen en het Antwerpse gemeentelijke en zakenleven reeds bekend, beroepsconsul; een man, die in staat zal zijn voor de belangen van Nederland direct en met beslistheid in de bres te komen, en deze naar voren te schuiven. Zijn er redenen, die een officiële benoeming vertragen, dan kan er toch niets tegen zijn, alvast een persoon voor het ambt uit te kiezen, en hem naar

Antwerpen te zenden, om van meet af aan van de wederopbouw van de Antwerpse handel getuige te zijn en van de nieuwe verschijnselen kennis te nemen.

Van hoeveel belang het kan zijn, tijdig en goed te Antwerpen vertegenwoordigd zijn, daarvan geeft toevalligerwijs een van de laatste nummers van het Duitse tijdschrift over België "der Belfried" een voorbeeld, door een artikel, waarin wordt geschetst hoe voor 30 jaar de Norddeutsche Lloyd Antwerpen als aanloopplaats voor haar schepen verkozen heeft boven een Nederlandse haven, hoofdzakelijk ten gevolge van een actieve en goede diplomatie en consulaire vertegenwoordiging van België, in tegenstelling met Nederland. Zulk een gebeurtenis moeten wij ons inscherpen. Er kan thans voor ons in België veel verloren gaan, zo wij niet paraat zijn, doch bij activiteit kan veel worden gewonnen. De Hollanders in België en te Antwerpen zijn vol ijver, en bereid onze belangen te dienen; plannen tot uitbreiding van Nederlandse Kamers van Koophandel in België schijnen reeds ver gevorderd te zijn. Doch men heeft de steun nodig van een flink consulaire ambtenaar, en het is dan ook de wens van de Hollanders te Antwerpen, dat spoedig althans tot officieuze aanwijzing van zulke dignitaris zal worden overgegaan.

Wij vertrouwen, dat men ook in Den Haag het belang van de zaak zal inzien.

Onderhoud met de heer van Kol.

De heer van Kol, die dezer dagen België heeft bezocht, is, gelijk gemeld, gisteren van zijn reis teruggekeerd. Hij heeft aan een vertegenwoordiger van het correspondentiebureau in Den Haag een onderhoud toegestaan.

De heer van Kol deelde mede, dat hij het gehele bevrijde deel van België heeft bezocht, ook het front, terwijl de oorlog nog in gang was. Met minister van der Velde zat hij in de eerste auto der entente, die in Gent en enkele dagen later in Brussel kwam.

De wapenstilstand, zo zegde de heer van Kol, werd in het algemeen door de Belgische bevolking vrij kalm opgenomen. Het economische herstel en de opbouw van België gingen haar blijkbaar in de eerste plaats meer ter harte.

Koning Albert geniet, zoals de heer van Kol overal had opgemerkt, de populariteit van alle klassen. Aan een maaltijd van de Belgische regering, door de heer van Kol bijgewoond, heeft deze gemeend zijnerzijds ook uiting te moeten geven aan zijn sympathie voor het optreden van het koninklijk echtpaar. Ook de Belgische socialisten verklaren, dat zijn rechtvaardigheidszin hen dwingt, de edele en dappere rol van de koning te erkennen. Op alle volkshuizen waait thans, naast de rode vlag, de nationale driekleur. Werd er een referendum gehouden, dan zou, naar de overtuiging van de heer van Kol en naar die van zijn Belgische partijgenoten, tot president van de republiek België worden verkozen de tegenwoordige koning Albert.

In dit verband zegde de heer van Kol, dat de kwestie van republiek of koningschap ook voor Nederland van ondergeschikt belang moet worden geacht. In de praktijk immers heeft Nederland een der meest democratische regeringen van de aardbol, ver staande boven die van talrijke republieken.

Bij zijn bezoek aan Staats Vlaanderen bleek de heer van Kol de grote gehechtheid der bevolking aan Nederland. De annexatie daarvan door België was volgens hem een leuze van een kleine minderheid van activisten. Bij mannen van invloed vindt de annexatie geen steun. Volgens hem is ze dan ook niet in het minst te vrezen, en ze zou in

zijn ogen een misdaad zijn, erger dan de Duitse regering tegenover België in 1914 heeft bedreven.

Betreffende de toestand van het ten tijde van zijn bezoek in België aanwezige leger, gaf de heer van Kol als zijn indrukken het volgende te kennen:

Personen, die gedurende al die jaren in nauwe aanraking waren met de soldaten, verklaarden hem, dat er geen haat bestaat tussen de Belgische en de Duitse soldaten. Ze hebben daarvoor bewijzen van het slagveld, de hospitalen en de gevangnissen. Wel is de wrok groot van de bevolking tegenover de Duitsers en dat vooral vanwege de deportaties, waaraan zovelen ten slachtoffer vielen.

Wat het Duitse leger betreft, hem trof het grote verschil tussen de mannen aan het front en die daarachter. Bij de eersten was alles geregeld en heerste blijkbaar nog steeds een flinke discipline. Bij de troepen achter het front, waar de heer van Kol op zijn reis van Brugge naar Brussel doorheen reed, was veel wanorde merkbaar. De heer van Kol bevestigde het vermelde feit, dat de Duitse soldaten alles verkochten wat ze bezaten of hun in handen viel. De quasi verbroedering van de Duitse soldaten met de Belgen gold meer het gespuis dan de geordende bevolking van die stad.

De internationale sociaaldemocratie zal nu weer spoedig haar werk hervatten en volgens de overtuiging van de heer van Kol met meer nut dan voorheen. Stockholm kon niet slagen door de halsstarrige houding der meerderheid van de sociaaldemocraten in Duitsland. Thans heeft de minderheid – Haase en de zijnen – veel invloed op de loop van zaken daar. Het uitvoerend comité der Internationale waarvan de zetel was te Brussel, komt maandag bijeen en hervat zijn taak, tijdelijk door de oorlog onmogelijk gemaakt.

De heer van Kol sprak en correspondeerde met vele vooraanstaande sociaaldemocraten der ententelanden, en allen waren voorstander van een spoedig bijeenroepen van het internationaal bureau. De eis, door hen vroeger gesteld, dat wil zeggen de voorafgaande democratisering van Duitsland, is thans op weg om te worden vervuld.

Het zal de taak zijn der socialisten van de ententelanden de strijd te voeren tegen het annexionisme in sommige kringen, om aldus een duurzame democratische vrede mogelijk te maken. Een statenbond is in aantocht, waardoor het militarisme zal verdwijnen en het imperialisme geen reden van bestaan meer heeft.

Binnenkort zal te Brussel waarschijnlijk de Internationale weer bijeen komen en daar onder de tegenwoordige omstandigheden ongetwijfeld goed en nuttig werk verrichten, – aldus eindigde de heer van Kol.

Gevangenen uit Duitsland.

Zoals in het ochtendblad van heden reeds is gemeld, wordt het transport van de talrijke Franse en Belgische krijgsgevangenen uit Duitsland geregeld door het motor-, vaar- en voerwezen, compagnie Den Haag. Deze heeft daartoe een overeenkomst aangegaan met de Nederlandse scheepvaartmaatschappij, directie de heer Hen te Rotterdam. Er zijn 28 rijnschepen voor gehuurd, die liggen aan de fabriek van P. Smit en C°, op Feyenoord. Ze zijn speciaal ingericht voor huisvesting van mensen.

De eerste sleep vertrekt morgenochtend om 10 uur. De Franse militaire attaché komt bij het vertrek. Het eerste transport bestaat uit zes rijnaken met twee sleepboten en een sleepboot voor de officieren; bovendien wordt een rijnaak met proviand meegenomen,

die niet verder gaat dan Lobith. De inlading geschiedt te Wezel of Emmerik. De reis daarheen zal vermoedelijk weer drie dagen duren, de terugreis wel een dag of zes. Vrijdagmorgen vertrekt het tweede transport, van dezelfde samenstelling als het eerste, en zo geregeld verder. Ieder transport neemt drieduizend man mee.

Huldeblijk aan de koning en de koningin der Belgen.

Jhr. G. A. Rengers Hora Siccama te 's-Gravenhage, eerste secretaris van het Nederlandse comité tot het aanbieden van een nationaal huldeblijk aan de koning en de koningin der Belgen, deelt mede, dat het erevoorzitterschap van genoemd comité is aanvaard door de heren dr. P. J. H. Cuypers, rijksarchitect te Roermond; H. H. van Kol, lid van de eerste kamer te Voorschoten; en prof. mr. W. F. Treub, oud-minister van financiën en lid van de tweede kamer, te 's-Gravenhage.

De opmars der Belgen.

Londen, 20 november. Belgisch stafbericht: de bezetting van Antwerpen is voltooid. De Belgische troepen hebben gisteren bezit genomen van de buitenforten. Verder zijn Mechelen, Epepegem, Vilvoorde en Brussel bezet. De bezetting van de hoofdstad is geschied onder onbeschrijflijke geestdrift.

Naar Nederland en terug. Blijde inkomsten in België.

Brussel, 16 november.

Een reis, gisteren naar ons land ondernomen, met het doel aan de grens enige berichten te verzenden, is tot een van de merkwaardigste geworden van die, welke ik gedurende de gehele oorlog heb ondernomen.

Vrijdagochtend had Brussel nog het aspect der vorige dagen, zoals ge dat hier reeds hebt kunnen lezen: laatste resten van het grote leger, die in eindeloze karrenreeksen oostwaarts trokken. Tot Antwerpen ontmoette onze auto slechts weinig soldaten, enkele loslopend, maar op de kruispunten, waar wegen naar het oosten gaan, te Mechelen en te Kontich, geraakten we nog verward tussen colonnes, die ordelijk en verheugd, te midden van de grootste massa bagage, die men kan denken, enkele ogenblikken rust hielden.

In Antwerpen was het anders; daar zagen wij in de gehele stad maar enkele Duitsers, en op een der grote boulevards, waar ze blijkbaar de nacht hadden gekampeerd, een dood paard en een hoop achtergelaten rommel; een echte stal. De stad Antwerpen was dus van de troepen bevrijd.

Op een der spoorwegemplacements, waar we verderop langs kwamen, waren de Duitsers blijkbaar bezig proviandtreinen uit te verkopen en de menigte arme stakkers, die bij honderden, op hand- en kruiwagens, vaten vet, zakken meel, kisten met pakjes gort en havermeel, versjouwend, was gelukkig zo plotseling voor goedkope prijs het lang ontbeerde voedsel naar huis te kunnen rijden.

De weg van Antwerpen tot onze grens was vrij van Duitsers; 14 dagen geleden zag ik hen hier nog bij honderden. En alle dorpen feestelijk versierd met de vaderlandse driekleur en de mensen vrolijk voor de huizen. Wat een verandering!

We wierpen een minder vriendelijke blik op het nu gelukkig verlaten Duitse wachthuis aan de "draad", waaraan, zowel aan de één als aan de andere, zo weinig aangename herinneringen verbonden zijn, en bevonden ons plotseling te midden der kerkgangers uit Essen, die met hoge hoeden en talrijke decoraties blijkbaar hun verlossing waren gaan vieren. Een paar meter verder, voorbij de slagboom, die

België en Nederland hier scheidt, begroetten ons de Nederlandse militairen met de hartgrondige verzekering, dat zij aan het gedoe van Troelstra en de zijnen zo gauw mogelijk, en met voorwaar geen halve maatregelen, een einde zouden maken.

Vanochtend terug, maar met passagiers! En welke! Onze auto had de bijzondere eer en het grote genoegen naar hun vaderland terug te mogen voeren de heren van Cauwelaert en Hoste, in ons land, na een vierjarig verblijf, te bekend geworden dan dat zij nog aan onze lezers zouden behoeven te worden voorgesteld; verder een Engelse collega van de Daily Telegraph, die als eerste het dan toch nog altijd door de Duitsers bezette België zou betreden. Niet alleen voor deze laatste, maar ook voor ons werd de gehele tocht daardoor een journalistiek buitenkansje. Wel gingen er te Roosendaal verhalen, dat de Belgen niemand binnenlieten, maar wij, die in vier jaar reeds zoveel Duitse posten getemd hadden, vreesden voor mensen, waarmee te praten valt, helemaal niet. Bovenvermelde slagboom was dicht en daarachter op de weg maar enkele Belgische burgers. In een wip was de heer van Cauwelaert uit de auto en opende zelf de boom, met energiek gebaar, ons tegelijk het welkom in zijn land toeroepend. Een aangrijpend ogenblik. Dat daarop Hoste en van Cauwelaert, ballingen van vier jaar, door ons om het hardst gelukgewenst werden en wij hun hartelijk de hand schudden, is te begrijpen.

Verder gebeurde dit: beide Belgen keken zich de ogen uit naar de in schitterende najaarszon liggende prachtige bossen en velden van Brabant en snoven de vaderlandse lucht in diepe teugen op; de Engelsman speurde rond naar Duitse troepen. En daarmee verstreek de reis tot Antwerpen, waar ons een verrassing wachtte. De Belgische soldaten waren er! Wij waren wel al een enkele verlofganger op de fiets tegengekomen, maar hier waren het soldaten in het echte veldtenu, die 's morgens waren binnengekomen en nu reeds, helm op het hoofd, geweer in de hand, de spoorlijnen en emplacementen

bewaakten. Hier ook het eerste, nooit te vergeten familietafereeltje: twee Belgische cavaleristen, afgestegen en de paarden achter zich aan, in druk gesprek, na het weerzien met de grijze vader en de jonge vrouw, en op een der paarden, gelukkig als prinses, de twee kleine zoontjes, op het paard van vader!

Antwerpen was in feestroes en de De Keyserlei vol wandelaars, in de verwachting van de dingen, die moesten komen. En hetzelfde schouwspel wachtte ons te Mechelen.

Maar toen kreeg tussen Mechelen en Vilvoorde onze Engelse collega zijn Duitsers te pakken. Lange colonnes in de nu reeds late middag, langzaam voorttrekkend, de soldaten hun weemoedige liederen zingend over Heimat en Vaterland. Dit is echter voor ons en onze legers niet nieuw meer, zodat een lezer, die er meer van wil weten, de Daily Telegraph zal moeten opslaan.

In Vilvoorde waren we genoodzaakt wegens een defect onze wagen achter te laten en begon bij maanlicht een wandeling naar Brussel tussen het kanaal aan de ene zijde en de spoorlijn, waarop wagons in brand stonden, aan de andere kant. Voortdurend werd er in de verte en dichterbij met geweren en mitrailleuses geschoten. Waarschijnlijk dronken Duitse troepen, die op elkaar of op voorbijgangers pafden. Zo eindigde onze reis op vrij romantische wijze, maar we waren toch blij toen we in Brussel veilig in de tram stapten.

De nieuwe dagen (KVdW)

Brussel, 15 november.

Het moest vandaag de laatste dag der bezetting zijn: het is de dag geweest dat wij de eerste Belgische soldaten terug hebben gezien.

De laatste dag der bezetting. Hewel neen: het zal wel overmorgen zijn misschien, of zelfs maandag, voor de laatste Duitser uit Brussel weggaat. Het publiek weet het niet, en het is een geluk, want zelfs voor mij, die mij anders schrap zet tegen onberedeneerde volksbewegingen, zelfs voor mij is het, zacht uitgedrukt, een desillusie. Sedert de revolutionaire dag van maandag, waar wij thans al het opzettelijke van inzien, het willen stichten van oproer dat ons in de verschrikkelijkste ellende kon dompelen, na de dag van dinsdag, waar ons allen, als na een mystieke bloeddoop, de bevrijding zo duidelijk was dat wij hadden kunnen huilen van vreugde; na woensdag en gisteren: terugkeer der bezinning en verdieping van het werkelijkheidsgevoel, is het heden een dag van korzeligheid geweest, met scheuten van hoge vreugde daar doorheen.

Gisteren was de uittocht der Duitsers aan orde waarlijk imponerend: dit is vandaag niet meer het geval, althans binnen de straten van Brussel. Het is een treuzelen geworden, een lanterfanten, en bijna een spelen ... Ik denk dat de eigenlijke troepen weg zijn; thans worden de magazijnen leeggemaakt: het lijkt wel of men de soldaten, die ermee belast zijn, dronken heeft gemaakt voor zij aan het werk gingen. Zij slenteren door de straten, met pakken op de nek ... die ze aan de meest biedende verkopen. Een broek kost twee mark, een paar schoenen tien, en ik zie cavalerielaarzen voor twintig mark verkopen. Natuurlijk gebeurt dat niet zonder schichtigheid; de schichtigheid van een onhandige gauwdief. De soldaat wacht vanzelf de koper af; zodra deze zich voordoet gaat alles heel vlug, uit vrees voor officieren, die, in hun auto, op elk ogenblik aan deze of gene straathoek te voorschijn kunnen komen. En ge stelt u moeilijk voor hoe onhebbelijk zoiets is: die mannen, welke nauwelijks veertien dagen geleden in onze huizen binnendrongen en alles ondersteboven keerden en openbraken om koper of wol te zoeken waarvan zij zeker

wisten dat zij ze niet vinden zouden, deden nu als bedelaars, niet eens brutale bedelaars, waar men niet anders dan voor walgen kon.

Het is misschien onbillijk, en het is vast onbarmhartig (waar zouden zij trouwens barmhartigheid mee verdiend hebben?): maar die ploertige soldaten die daar hun eigen land bestalen om van ons wat geld los te krijgen, na met drieste onmenselijkheid dat land in zijn onrechtvaardigste eisen te hebben gediend, - zij zijn voor ons symbolen, weerzinwekkend als sommige priapische verheerlijking der oudheid.

Het wordt erger nog: in enkele gevallen wordt het schurkerij. Geen tien minuten geleden heb ik het bijgewoond: in het duister rijdt een zware wagen aan, beladen met kisten. Het koopgrage volkje daar achter aan: de kisten zitten vol suiker, en worden voor twintig frank per stuk verkocht. Nu kost hier suiker nog steeds veertien frank het kilo: de verkopende Duitser heeft dan ook geen handen genoeg om de kisten op schouders en zelfs stootkarren te helpen laden. Tot daar opeens een officier verschijnt. "Wat is dat?" roept hij razend. "Wel, ze willen mijn wagen plunderen!" gilt de soldaat die, zonder meer, in der haast naar zijn geweer grijpt en in de menigte schiet ... Dit is geen alleenstaand geval: aan de stapelplaatsen langs het kanaal en in het Lunapark, waar de Duitsers hun voornaamste proviandmagazijnen hebben, geleet het op sommige ogenblikken echt roffelvuur; het betekende eenvoudig twee dingen: dat de soldaten zich dronken gezopen hadden aan wijn (de straat lag vol gebroken flessen) en tevens dat ze goede zaken aan het doen waren. Met het gevolg dat er gekwetsten zijn en zelfs, zegt men, doden.

Uit die laffe gemeenheid, uit die pijnlijke onzedelijkheid waar wij geen troost voor vinden dan in de vaststelling dat zij niets dan het natuurlijk gevolg is van hetgeen wij ruim vijftig maanden hebben onderstaan - de ontkenning van het recht heeft ook haar logica -

worden wij voor heden gelukkig gered door onze Belgische soldaatjes. Zij zijn nog niet talrijk, misschien geen twintig in geheel Brussel, maar geheel Brussel ziet ze, als waren zij weerkaatst, te allen kante, door duizend spiegels. Het zijn maar enkele verlofgangers, Brusselaars die te Gent, waar zij hun nieuw garnizoen hebben, vrij kregen om even naar huis te gaan. Maar nauwelijks verschijnt er een, of het is alsof een hele stadswijk hem had gezien; een menigte van honderden stormt er op los; de bedremmelde helden worden in de hoogte gehesen; men gaat eisen, dat ze een redevoering zouden afsteken. Zij, ze zwijgen, natuurlijk; enkelen doen wel kranig; de meesten zijn beteuterd, weten niet goed wat doen met hun handen die men vol sigaretten stopt. Zij worden omhelsd; zij moeten ontboezemingen aanhoren; ik ben zeker dat hun hoofd duizelt van liefdesdeclaraties. Ik woon het bij, dat een vrouw uit de kleine burgerij ineens doodsbleek wordt, en het daarop uitgilt: "Henri! Henri!": het is een moeder die, tussen een groep mensen in, haar zoon heeft herkend, ineens ...

Maar wat zijn ze ook mooi, onze soldaatjes! - Ik heb u gisteren de Ersatzgeschiedenis verteld van de generaal, die met dikke tranen in zijn ogen beweerde dat Duitsland verslagen was, omdat het niets echts meer bezat. Nu is het mij in alle ernst duidelijk: de Duitse soldaat der laatste maanden, de verloomde beestmens die wij in Brussel rondlopen zagen, was al even onecht als al de rest. Hoe zich trouwens goed te houden in het plunje, waar de Duitse mannen in gestoken waren: versleten uniformen die te wijd of te nauw spannend waren, bewapening waar geen eenheid meer in was, slordigheid vooral, vervuilde onverzorgdheid die zielsellende verraadde? De Belgische soldaat, hij, zit in kleren die voor hem gesneden zijn; hij draagt schoenen naar zijn voet; hij blinkt van zindelijkheid; hij heeft de eerbied voor zijn persoon, die van een gezond gemoed en van blijde zelftucht getuigt. Ons leger was vóór

de oorlog maar een schijnleger: slechts enige keurkorpsen vertoonden de verzorgde kranigheid van de echte soldaat.

Thans, - neen, het is geen kranigheid, waar steeds iets vals, iets als een wanklank aan is: het is een evenwicht, een bewust evenwicht dat spruit uit goede voeding van het lichaam en uit klaar begrip van de geest. Er is niets snoevend aan onze jongens, nog minder iets dat op brutaliteit gelijkt, die op misnoegdheid kan wijzen: zij zijn doorgaans schuchter, zoals ik zegde, midden in de duizendvoudige hulde die hun gebracht wordt; haast allen hebben een blijde zorgeloosheid over zich; zij, die ongedwongen weten te doen, bezitten op zijn hoogst de aangeboren leukheid van de Brusselaar. Zij zijn eenvoudige volksjongens, die gelukkig zijn en meestal verbaasd dat ze aldus gefeest worden. Maar ze zijn prachtige soldaten omdat ze goed in de kleren zitten en omdat ze, moreel en fysisch, de nodige verpleging genoten.

Uit de hulde, aan eenvoudige soldaten bewezen, kunt ge afleiden op welke echte verering onze officieren ontvangen worden. Een drietal, steeds dezelfde, toeren hier rond: misschien zijn ze wel belast met een missie bij de Duitse overheid. Zij hebben het druk; men bemerkt en begrijpt het; men maakt het hun niet al te lastig. Maar, zoals mijn eigen hart klopte toen ik ze zag, zal ook wel het hart hebben geklopt van heel het Brusselse volk. Ja, ik beken het zonder schaamte: mijn oud hart, van zooveel desillusies terug en dat daardoor voor illusie zo bang is geworden - wat niet gaat zonder enige verdorring -, mijn hart heeft geklopt met onstuimigheid, en ik heb er geen koud water van reddenatie opgegoten, toen het die drie mannen zag in een auto, mannen die ik niet kende, maar die het Vaderland vertegenwoordigden, het zich verwerende, het vechtende, het verlore Vaderland. Zult gij begrijpen, Hollandse vrienden die door literatuur, door de literatuur der tranche de vie verkankerd zijt, dat

dit alles behalve retoriek is? De oorlog heeft ons gelouterd ... tot haast chauvinistische bourgeois.

En hoe gelukkig ben ik niet, aldus in volle oprechtheid, in volle overgave te mogen zijn! ...

Nu zeg ik niet, dat de geestdrift der Brusselse bevolking, vooral tegen de avond, bij klimmende opgewondenheid niet wat al te uitbundig werd. Zo is daar ook onverwacht een auto komen aanrijden, waar Engelse officieren in zaten. En de ingenomenheid hiermee is zo groot geworden, dat van de auto weldra niets overbleef dan een onttakeld wrak.

Intussen ventten de Duitse soldaten hun gestolen waar, en schoten op de kopers.

Uit het land van Luik.

Ooggetuigen, die dezer dagen van daar terugkeerden, verhalen van de feestvreugde der Luikenaars, die maar niet tot bedaren komt. De hele stad is in vlaggentooi en alsof de vlaggen alleen niet voldoende waren om uiting aan die vreugde te geven, hangen onderaan de vragen koperen rozetten, door de burgers bij het opvorderen weggestopt. De Duitsers blijven bij duizenden en duizenden doortrekken. Van de hoogte van Ans komend, doorkruisen ze de stad om op de Maasoever te komen, waardoor het verkeer urenlang stop wordt gezet. In Vivegnies, Wandre, Argenteau, enzovoort overal inkwartiering, want de troepen, die gevochten hadden de laatste dagen bij Gent, hadden de weg tot hier te voet afgelegd en hun was aangezegd, dat ze dit moesten voortzetten tot aan de heimat, wat voor velen van deze troepen Posen en Silezië was. Er waren voor hen geen treinen beschikbaar. Maar wat zagen de mannen er uit. Het waren niet meer de stramme soldaten in prachtige uitrustingen, die

we in augustus 1914 zagen voorbij marcheren. De meesten zagen er uit als bandieten. Gehavend en gescheurd uniform, met slechts overblijfselen van hun attributen en met zelf in elkaar getimmerde wagentjes tussen de auto's in.

De kolenmijnen in deze streek zijn niet vernietigd. Er wordt flink gewerkt. De prijzen der levensmiddelen zijn sterk gedaald. Soepvlees vijf frank, rundergehakt vier frank, rosbief 2,50 F per kilo en dan kan men zoveel krijgen als men maar wil. Op het ogenblik is het er het land van belofte; want niemand is er baas. Binnen een paar dagen, als de geallieerden er binnen trekken, zal dit wel anders worden. Het wemelt er van krijgsgevangen Amerikanen en Engelsen en Italianen, die graag over onze grens wilden, met het denkbeeld onmiddellijk naar hun land terug te kunnen keren. Angst voor internering doet ze te Luik blijven en de bondgenoten afwachten, die er weldra zullen zijn.

De waarnemende burgemeester van Brussel, Lemonnier, heeft een telegram aan president Poincaré gericht om uit naam van de Brusselse bevolking hulde te brengen aan de Franse natie. Poincaré heeft Brussel met zijn bevrijding gelukgewenst.